

Læseprøve 1

Tekst 1

I *Bæverne i Klosterheden – Bævere i Danmark* skal du så hurtigt som muligt finde svar på nogle spørgsmål. Du skal altså kun læse, hvad der er nødvendigt for at svare på disse spørgsmål. Sæt kryds ud for det rigtige svar.

Bæverne i Klosterheden – Bævere i Danmark

Klosterheden og bæverne

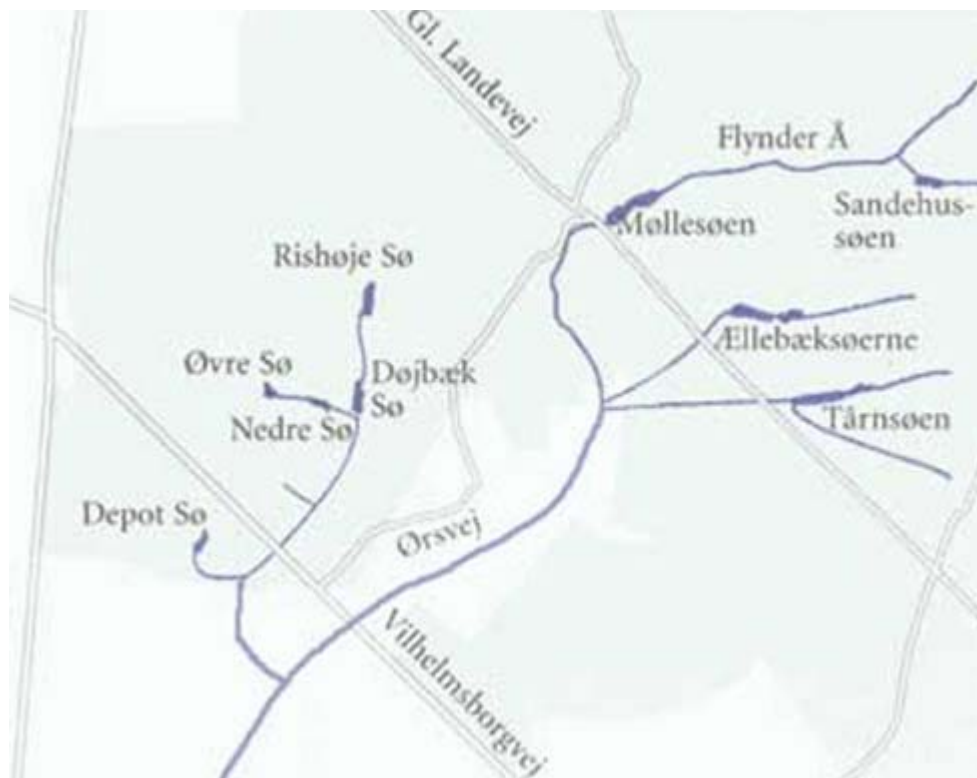
Flynder Å, der løber gennem Klosterheden, er det første sted, hvor der er udsat bævere i Danmark. I 1999 blev 6 familier eller i alt 18 bævere sat ud på seks lokaliteter i Flynder Å.

Bæverne kommer fra Elben i Tyskland, da dyrene herfra er tættest beslægtet med de bævere, der engang var i Danmark.

Bæveren er tilpasset et liv i vand og opholder sig i eller i umiddelbar nærhed af vandløb, kanaler, søer, vandhuller og moseområder.

Bæveren bevæger sig nødtigt mere end 30 meter fra åbent vand, så det er langs åer, bække og i søerne, man vil kunne opleve bæverne i Klosterheden.

Den bedste chance for at se bævere er ved Møllesøen. Ved Møllesøens nordøstlige hjørne er der en skrænt, hvor du kan sidde uforstyrret og sidde så højt at du har et flot overblik over hele den nordlige del af søen. De bedste chancer er lige ved solnedgang og ved solopgang. Lad være med at gå for tæt på søen (og åen) da du herved sandsynligvis vil skræmme bæverne og ødelægge mulighederne for at andre kan se dyrene.

Føde

Vandløbene i Klosterheden er omgivet af pilekrat, moser, kær og enge. Det er her bæveren skal finde sin føde, som udelukkende består af planter. Om vinteren vil bæveren mest æde træer og buske, især pil og birk. Om efteråret vil man kunne se bæveren gå særligt hårdt til krattene, for så samler den forråd, som den kan overleve på om vinteren. Forrådet gemmes nær dens hule under vandet, så bæveren også kan få fat i det, hvis der kommer is på vandet. Om sommeren lever bæveren i høj grad af vandplanter i vandløb og søer og af urter på enge og i kær.

Den voksne bæver har en længde på 95-135 cm og vejer 15-35 kg.

Bæveren er Europas største gnaver.

Dæmninger

I flere af de bække, der løber ud i Flynder Å, har bæveren bygget dæmninger hen over vandløbet. Bæveren bygger gerne dæmninger i vandløb hvor vanddybden er under ½ meter. Når bæveren bygger en dæmning, opnår den en højere vandstand bag dæmningen og sikrer sig således skjulesteder for rovdyr, adgang til føde og opbevaringsplads til vinterforråd.

Familieforhold

Han- og hunbæveren lever sammen i flere år. Bæveren danner oftest små familiegrupper på 2-14 dyr.

Bæverens bo er en hule, som den graver ind i brinken ved en sø eller å. Kniber det med at få jord nok til tag over hovedet, bygger den en såkaldt ”bæverhytte”. Den dynger kvas, grene, små træstammer og mudder ovenpå hulen, så fjender ikke kan komme ind.

Ungerne bliver i hulen 1-2 måneder efter fødslen, og de unge dyr i familiegruppen hjælper med at passe ungerne. Bæverne kan blive op til 25 år gamle, men de fleste lever dog kun 7-8 år.

Bæverens indflydelse på naturen i Klosterheden

Bæverens gøren og laden i Klosterheden vil bidrage til øget variation og i høj grad medvirke til at forøge naturens mangfoldighed i området.

Bæverens rydning af pilekrat i slugterne på Klosterheden vil have en positiv effekt på floraen. Mere lyskrævende arter, der er blevet skygget væk af de tætte krat, vil nu have en chance for at komme frem.

De små søer, der bliver skabt bag dæmningerne, vil blive gode levesteder for padder, insekter og fugle. Efter en årrække, når der ikke er mere føde i et område, forlader bæveren lokaliteten, og dæmningen vil forfalde. Der, hvor der før var vand, vil nu opstå en såkaldt bævereng, hvor nye plantesamfund vil indfinde sig. Naturen bliver dynamisk.

Overvågning og status

Bæveren er skumrings- og nataktiv og derfor svær at få øje på. Heldigvis efterlader den mange synlige spor og det er især på baggrund af disse, at overvågningen finder sted. Omkring bæverboet er der mange tegn på aktivitet. Her ligger afbarkede grene, ofte i små bunker tæt på vandkanten eller i vandet – de såkaldte ædepladser. Der er masser af karakteristiske gnav på buskene og mange timeglasformede træstubbe, hvilket vidner om stor ”træfældningsaktivitet”.

Om vinteren ses ofte fødedepoter i vandløbene nær bæverboet. Fødedepoterne er store samlinger af grene, der er fastgjorte til bunden af vandløbet eller søen, foran hytterne. Ved at gemme føden på denne måde, kan bæverne sikre sig adgang til føde hvis vandet skulle fryse til. Fra vandløb som

bæverne bruger hyppigt, kan der ofte iagttages veksler på 5-10 meter, som fører til et fourageringssted.

I de vådområder hvor bæverne primært opholder sig, bygger de dæmninger, hvis størrelse er meget varierende. I Klosterheden er de mindste dæmninger under en meter lang, mens den nuværende største dæmning er over 65 meter lang.

Især om foråret kan man være heldig at finde duftmarkeringer. Duftmarkeringer er små forhøjninger som dyrene skraber sammen af jord og plantemateriale, hvorpå de afgiver et kraftigt og markant duftsekret. Bæveren laver duftmarkeringer for at signalere at territoriet er beboet, og at andre bævere bedes holde sig væk!

Overvågningen foregår blandt andet ved, at der foretages registreringer af synlige spor ved faste bosteder, og der foretages eftersøgninger af spor i hele vandløbssystemet i oplandet. Her bliver store strækninger gennemgået fra kano eller til fods, og alle tegn på bæver-aktivitet bliver registreret. Bæverne lever i store territorier, og finder man nye tegn på aktivitet i en vandløbsstrækning er det ikke ensbetydende med, at man befinder sig i et andet bæverterritorium. Det kan ligeså vel være individer fra en bæverfamilie, der er begyndt at fouragere i en endnu ikke udnyttet del af territoriet. I Flynder å – systemet er der netop nu 13 bæverterritorier.

To gange årligt finder en bæver-tælling sted. Det foregår i april og oktober, og her møder ca. 30 observatører op to morgener og to aftener for hver gang at bruge ca. 1½ time på at sidde på ”post” ved en bæverlokalitet og observere bævere. Hvis en observatør er så heldig at se en bæver, noterer han dato, tidspunkt og sted, og så vidt det er muligt registreres det, om bæveren er en voksen eller en unge. Når bæveren er i vandet er det meget svært at vurdere størrelsen, men ser man en unge sammen med en voksen bæver, er der ingen tvivl. Bæver-tællingerne har vist sig relativt effektive, og man ved med sikkerhed, at der er født unger i de fem ynglesæsoner, der indtil videre er forløbet i Danmark efter genindførslen. Bestanden er nu på minimum 59 dyr.

Hvorfor er bæveren genindført i Danmark?

Bæveren spiller en central rolle i naturen i vor del af verden og på afgørende vis påvirker bæveren den natur, den er en del af.

Bæveren er med til at genskabe en natur, hvor naturens egen dynamik får lov at råde. En natur, som ligger tættere på den oprindelige danske natur.

Bæveren skaber en variation og uforudsigelighed, som vi mennesker ikke kan skabe selv ved den bedste naturpleje. Fugtige skovpletter, små søer, dødt ved i skov og vådområder og lysninger i de tætte pilekrat er eksempler på, hvad bæveren kan give vores natur tilbage. Dette er levesteder, der ofte er en mangelvare i vores danske natur og levesteder for mange af vores truede plante- og dyrearter. Det er først og fremmest på grund af bæverens positive indflydelse på vores natur, at bæveren er genindført i Danmark efter mange år i eksil.

Til trods for at Danmarks natur har ændret sig en del siden bæveren forsvandt fra landet for mere end tusinde år siden, er her i dag mange steder, hvor bæveren vil trives fint.

For tiden genskaber vi også store vådområder, hvor bæveren vil kunne få en betydelig rolle og højne kvaliteten af områderne.

Bæveren var gennem flere tusinde år udbredt over hele Europa, men på grund af jagt, opdyrkning og dræning blev den næsten udryddet.

For hundrede år siden var der kun omkring 700 europæiske bævere tilbage.

Så blev bæveren fredet og mange steder i Europa blev den udsat i områder, hvor den tidligere havde

levet. Takket være den store indsats for at redde bæveren er bestanden vokset, så der i dag er 500.000-700.000 bævere i Europa.

Næsten alle nordeuropæiske lande har genudsat bæveren.

Det er ikke altid lige let at observere bæveren i naturen.

Bæveren er nataktiv og temmelig sky, men i de lyse sommernætter vil det være muligt at se bæveren i de tidlige morgentimer og de sene aftentimer.

Spor efter bæveren kan man dog finde mange steder. Fældede træer, dæmninger og hytter sætter sit præg på området, og bæverens veksler og afgnavede grene kan ses langs vandløbet.

Vis hensyn – og byd den velkommen til Danmark.

Hvis man vil vide mere om bæveren eller har problemer med bæveren på sin ejendom, er man meget velkommen til at henvende sig på

Klosterhedens Statsskovdistrikt

Sønderby, Gammel Landevej 35, Fabjerg, 7620 Lemvig
tlf. 97 81 00 33.

Skov- og Naturstyrelsen

Skov- og Naturstyrelsen, der hører under Miljøministeriet, forvalter arealer over hele landet, og driften heraf tilgodeser både fritidsformål, produktionshensyn og beskyttelse af natur- og kulturværdier.

Klosterheden Statsskovdistrikt 16.08.2005

Der er 7 spørgsmål. Sæt **1 kryds** ved hvert spørgsmål:

I 1999 blev der på lokaliteter i Flynder Å udsat

- 6 bævere
- 12 bævere
- 18 bævere
- 24 bævere

Den bedste chance for at se bævere i Klosterheden er

- Flynder Å
- Ællebæksøerne
- Tårnsøen
- Møllesøen

Om vinteren vil bæveren mest æde

- vandplanter i vandløb
- udsatte ørreder
- pil og birk
- planter fra krattene

Omkring bæverboet er der mange tegn på aktivitet som fx

- væltede træer
- skeletter fra fisk, den har spist
- afbarkede grene
- bæverens afføring

Bæveren er udsat i den danske natur for at

- regulere vandløb
- holde bestanden af vildmink nede
- få danskere mere ud i naturen
- skabe en variation og uforudsigelighed

Bæverne i Klosterheden er

- vant til, at folk kommer og ser dem
- nataktive og temmelig sky
- aggressive over for folk, der kommer for tæt på
- nemme at få øje på om morgenen

Bæverne kan blive op til 25 år gamle, men de fleste lever

- 7-8 år
- 8-9 år
- 9-10 år
- 10-11 år

Tekst 2

I artiklen *Don Jørgen Ulrik* er der indsat nogle parenteser, der indeholder 4 ord/udtryk. Understreg det ord, der giver den bedste mening.

Don Jørgen Ulrik

af Troels Svendsen

Det gør ikke noget, det er løgn, bare det er en god historie, siger et journalistisk mundheld. Der er endnu en version: Hvis det ikke er rigtigt, er det i hvert fald godt fundet på. Historien her er nok ikke sand, men hvorfor ikke lade tvivlen komme hovedpersonen lidt til gode. For det er en god historie – den er i hvert fald godt fundet på.

Hovedpersonen hedder intet mindre end Don Jørgen Ulrik. Han var midt i 30'erne, da han kom fra Spanien og påstod, at han var søn af Christian d. 4. Vi er i 1651. Desværre for (seværdigheden, retfærdigheden, mærkværdigheden, troværdigheden) var Don Jørgen Ulrik selv det eneste sandhedsvidne til sin begivenhedsrige historie: Efter at have studeret på Sorø Akademi som 13-årig, blev han af Christian d. 4. sendt med en russisk diplomat til Moskva. Efter kongelig ordre rejste han det meste af et år med gesandten. Derefter tog han til Polen og blev behandlet kongeligt. Så gik turen til Wien til det kejserlige hof, hvor han opholdt sig 5 år. Videre til Köln, Amsterdam og Frankrig, hvor han korresponderede med hjemmet efter princippet: Jeg har det godt – send flere penge. I hvert fald fik Don Jørgen Ulrik – stadig efter eget (tilsagn udsagn, vidnesagn, frasagn) 7000 dukater fra farmand Christian d. 4.

Så gik turen til Vestindien, som skulle være så skønt, men det blev der ikke meget tid til at nyde, for nærmest ved et uheld kom Don Jørgen Ulrik ind i sørøveri, tjente masser af penge og tog tilbage til Frankrig igen og forærede den franske konge en (uforståelig, urimelig, ufattelig, uvederhæftig) kostbar diamant. Til gengæld fik Don Jørgen Ulrik af kongen en karosse med fire heste og desuden to rideheste. Så var det egentligt hans mening at tage hjem til det kære Danmark igen, men lige før det skulle ske, kom han desværre i klammeri med en person, som han senere (drillede, optrådte med, væltede, fældede) i en duel. Så måtte Don Jørgen atter på farten. Det blev igen Vestindien, men denne gang gik (sørøveriet, røveriet, artilleriet, artisteriet) så dårligt, at han måtte tage hyre på en helt almindelig Hamborgskude.

Senere kom han som bådsmandsmat på en spansk fregat til Persien og Afrika – ja, han (opofrede, opdagede, opsagde, oplevede) noget, den gode Don Jørgen Ulrik. Han havde selvfølgelig jævnligt modtaget breve fra sin far, (sørøveren, dommeren, kaptajnen, kongen), men de kunne ikke bruges som bevismateriale. De var desværre blevet stjålet af nogle græske soldater. Han oplevede også at komme i gældsfængsel i Valencia, hvorfra han kun blev løsladt, fordi han afslørede sin kongelige afstamning. Valencianeren, som han (skyldte, tjente, fremstillede, arbejdede) pengene til, troede åbenbart på Don Jørgens kongelige afstamning, og så muligheden for en måske stor belønning ved at bringe kongesønnen hjem. Han sejlede til Danmark med Don Jørgen Ulrik, men de led (skibsnød, skibbrud, skibsfart, skibsfører) ved Norge. Herfra gik turen til Kongens København. Don Jørgen blev interneret på Slottet, men slippes løs nogle dage senere med en mindre understøttelse fra sin (påståede, påvirkede, påholdende, påvirkelige) halvbror, kong Frederik d. 3.

Hvorfor afviste Frederik d. 3. ikke Don Jørgen, der ikke engang kunne berette noget virkeligt om sine søskende og oven i købet kaldte sin mor for "Kirsten Marsvin" i stedet for Kirsten Munk? Hvis nu Kirsten Munk og Christian d. 4. var Don Jørgen Ulriks (forfædre, forældre, formyndere, forvaltere) var han også bror til Leonora Christine, og det kunne Frederik d. 3. bruge i striden med halvsøsteren og hendes mand Corfitz Ulfeldt. De tog selvfølgelig stærkt afstand fra familieskabet.

Derfor slog Frederik d. 3. ikke umiddelbart hånden af Don Jørgen Ulrik – hans tilstedeværelse generede ærkerivalerne Leonora Christine og Corfitz Ulfeldt voldsomt. Don Jørgen Ulrik tilbragte de næste 4 år – sine sidste – på de københavnske værtshuse, hvor han blev en velkendt (svigerfar, svirebror, svigersøn, svirreflue). Han blev omkring de 40 år gammel, og endte sine dage i 1655 på Knippelsbro, hvor en bryggerknægt ikke ville vige for "kongesønnen". Bryggerknægten blev så ophidset, at han slog ham ihjel med en stang og forsvandt. Don Jørgen Ulriks (endelse, endelige, endeløse, endeligt) blev lige så jordnært, som hans fortid var højtflyvende – var den ikke helt sandfærdig, var den i hvert fald godt fundet på. Ja, man fristes næsten til at tro, han havde digtet den efter princippet, at det ikke gør noget, det er en god historie, bare det er (sandt, trist, løgn, virkeligt).

Tekst 3

Læs eventyret *Bog-Peter og SlapHans*, og besvar spørgsmålene ud fra tekstens indhold.

Sæt kryds ud for de rigtige svar.

Der er kun ét rigtigt svar til hvert spørgsmål.

Bog-Peter og SlapHans

af Mogens Sørensen

I et land langt herfra var der en trold, der så fæl ud som trolde jo skal gøre. Men dens største glæde var at sidde hjemme i sin hule med en god øl, en pibe tobak og en god bog. Trolden havde verdens største bogsamling, derfor kaldte man ham Bog-Peter.

Men en stor del af denne bogsamling gjorde den gal i skralden, og det var eventyrbøgerne. Altid skulle troldene hænges ud som grusomme, sadistiske væsener, der skar remme af huden på folk og åd små børn, og altid skulle det ende med et grusomt endeligt for disse trolde.

En dag besluttede han at finde ud af, hvorfor trolde blev sat i et så dårligt lys blandt menneskene.

Han drog af sted og overvejede først at finde nogle mennesker at spørge. Men da de flygtede rædselsslagne hver gang de så ham, besluttede han at finde en af sine egne og spørge ham.

I den fjerne ende af skoven boede der en anden trold, og det var den eneste af sin egen slags trolden kunne finde i miles omkreds. Så han opsøgte ham.

Den anden trold var lige så fæl som Bog-Peter, men ikke så belæst. Han modtog ham fyrsteligt, for han følte sig ensom.

– Hvorfor tror du menneskene hader os så meget? spurgte Bog-Peter, da de sad og talte over et glas øl.

– Fordi vi er så store og grimme, svarede den anden trold.

– Men er det kun derfor? Jeg har læst så mange historier, der fremstiller os som grusomme væsener.

– Jamen, det er jo tradition blandt troldene, at det skal vi være, svarede den anden trold.

– Lever du efter disse traditioner? måtte Bog-Peter spørge.

– Ja da, se her, svarede trolden, åbnede en lem i gulvet og pegede ned. Da Bog-Peter kiggede ned, så han en yndig ung pige med langt skinnende mørkt hår og sorte øjne.

– Det er prinsessen, forklarede trolden.

– Hvorfor holder du hende fangen?

– Det er tradition. Kender du den ikke fra de mange eventyr, du har læst?

– Jovist gør jeg det, svarede Bog-Peter, men hvorfor? På et tidspunkt vil der komme en og hugge hovedet af dig for at befri prinsessen.

– Men det er ærefuldt for en trold at dø på den måde. En trold, der ældes og dør af alder, er en ynkelig trold.

– Så forstår jeg bedre, vi lægges for had, svarede Bog-Peter.

Den anden trold brummede og så lidt på Bog-Peter.

– Men det er naturens orden. En fisk må svømme, en fugl må flyve.

– Men hvad så med mig, der aldrig har ønsket noget sådant?

– Du opnår aldrig den gunst at få dit afhuggede hoved vist frem på kongeslottet. Du vil bare dø som en gammel, affældig nar.

– Det kan jeg leve med, sagde Bog-Peter.

Nu var det sådan, at kongen havde udlovet prinsessen og det halve kongerige til den, der kunne befri prinsessen fra fangenskab. Og i den nærmeste menneskelandsby boede der en mand, der havde to sønner. Den ældste arbejdede på marken og blev altid rost af sin far for sin flid. Han var så stærk, at han trak ploven ved egen kraft. Han skulle være arving til gården.

Den yngste sad med næsen i bøgerne altid, og faren skældte ham altid ud for at være en blødagtig

slapsvans. Derfor kaldte de ham SlapHans.

Nu hørte de budet fra kongeslottet, og faren besluttede, at hans ældste søn skulle gå ned og slagte trolde. Den ældste søn var først ikke meget for det, han var bange for trolde, men faren sagde:

”Du, der er så stærk, burde ikke være bange for den smule trolde.” Så den ældste søn tog af sted.

SlapHans sagde, at hvis det ikke lykkedes for hans storebror, ville han prøve. Faren lo ad ham og sagde, at sådan en slapsvans ikke burde inlade sig på dette. Men SlapHans var ligeglad, han tog af sted få skridt bagefter sin storebror for at følge slagets gang.

Oppe i troldens hule kunne Bog-Peter og den anden trolde se den ældste søn komme. Trolde udstødte et højt brøl, der fik den ældste søn til at flygte op i det nærmeste træ.

– Jeg tror nu, vi kommer længst med det gode, sagde Bog-Peter.

– Tror du det?

– Ja, hvis du frivilligt giver ham prinsessen, så kan det være at han, når han er konge, belønner dig fyrsteligt.

Udsigten til dette virkede mere tillokkende på trolde end det at få sit hoved vist frem på slottet, så han fik prinsessen op ad lemme og gik med hende ud til den ældste søn, der sad og skælvede oppe i træet.

– Min dreng, du får hende uden kamp. Kom bare ned fra træet og tag hende med dig.

Den ældste søn kravlede forbavset ned.

– Mener du virkelig det, trolde?

– Ja, der er en, der har overbevist mig om, at man kommer længst med det gode.

– Men så er det jo en let sag for mig at få prinsessen og det halve kongerige, sagde den ældste søn og huggede hovedet af trolde.

– Feje svin! skreg prinsessen og hamrede løs med begge næver på den ældste søn.

Da Bog-Peter så, hvad der var sket med hans medtrolde udstødte han for første gang i mange år et rigtigt troldebrøl, der fik den ældste søn til at flygte i rædsel.

SlapHans kom nu frem fra sit skjul og hilste på prinsessen og trolde. De tre satte sig nu ned og talte sammen. Bog-Peter fortalte om sin store bogsamling. Den gad SlapHans nok se. Det gad prinsessen også. Hendes far havde forbudt hende at læse bøger. Det sømmede sig ikke for en rigtig prinsesse. Bog-Peter foreslog nu SlapHans at pakke trolde hoved ind i et klæde og tage det og prinsessen med til slottet. Så fik han prinsessen og det halve kongerige. Både prinsessen og SlapHans syntes det var en god ide og med trolde hoved i svøb tog de af sted til kongeslottet. Kongen blev vældig glad og gjorde en stor fest, hvor SlapHans fik den kønne prinsesse til brud og blev kronet til konge over det halve rige.

Men da nyheden nåede den fædrene gård, blev den ældste søn meget vred. Det var jo ham, der havde hugget hovedet af trolde. Han klagede nøden til sin far, der sagde, at han burde tage til kongeslottet og fortælle sandheden til kongen.

Den ældste søn tog først til SlapHans og bad ham om at fortælle, hvad der var sket. SlapHans fortalte ham alt om Bog-Peter, og hvordan det hele var gået til. Derefter henvendte den ældste søn sig til kongen og fortalte sandheden. Kongen tvivlede på drengens ord, men ville lade det komme an på en prøve. Hvis han kunne bringe ham hovedet af en anden trolde, ville han tro på ham.

Det syntes den ældste søn om, for han regnede med, at Bog-Peter var en slap trolde, som han sagtens kunne få hovedet hugget af. Han tog af sted til Bog-Peters hule med et sværd og rykkede ind klar til kamp.

Men da Bog-Peter så det dragne sværd vakte hans troldeinstinkter og med et stort troldebrøl rev han den ældste søn i stykker og åd ham. Og da faren hørte dette, græmmede han sig til døde.

SlapHans fik nu sagen forelagt og frikendte Bog-Peter, der havde handlet i selvforsvar. Han gav ham sin fædrene gård og sørgede for alt for at han kunne opretholde den.

Således blev en trolde til borger i menneskenes land, og prinsessen kom regelmæssigt på trolde

gård for at læse de bøger hendes far aldrig gav hende lov til at læse.

fra Fyldepennen 04.05.2005

Der er 7 spørgsmål. Sæt **1 kryds** ved hvert spørgsmål

Bog-Peter er vred over, at trolde altid i bøger hænges ud som

- Grusomme, sadistiske væsener
- Stærke og belæste væsener
- Sjove og fjollede væsener
- Småbørnselskende væsener

Den anden trolde åbner en lem i gulvet og peger ned på

- En mængde eventyrbøger
- Tre glubske hunde
- Et afhugget troldehoved
- En prinsesse

Bog-Peter ender sine dage som

- en gammel, affældig nar
- en borger i menneskenes land
- andre trolde med et afhugget hoved
- lykkelig gift med prinsessen

Slaphans

- sad altid med næsen i bøgerne
- arbejdede altid på marken
- var så stærk, at han trak ploven ved egen kraft
- blev altid rost af sin far

Da faren besluttede, at hans ældste søn skulle gå ned og slagte trolde, sagde sønnen, at han

- hellere end gerne ville dræbe trolde
- elskede prinsessen
- ville lade sin lillebror prøve først
- var bange for trolde

Da trolde så den ældste søn komme,

- flygtede den med prinsessen
- gav den op uden kamp
- udstødte den et højt brøl
- dræbte han sønnen i ét hug

– Feje svin! skreg prinsessen og hamrede løs med begge næver på

- Bog-Peter
- den ældste søn
- SlapHans

- den anden trolld

Tekst 4

Læs novellen *Før jul*, og besvar spørgsmålene ud fra tekstens indhold.

Sæt kryds ud for de rigtige svar.

Der er kun ét rigtigt svar til hvert spørgsmål.

Før jul

af *Harald Herdal*

Godt over midnat er gaderne totalt aflivede, døde; der er heller ikke meget liv i husene mere; folk sover.

Når så hænderne er så valne af kulde, at man ikke kan røre dem, næsten, så hjælper det tov om jakken lidt, så den sad strammere og lunede bedre.

Højt oppe er himlen; den ser kold ud; luften er helt tynd. På gaderne går der ikke mange mere. Men betjentene og nattevagterne kommer nu og da og lusker lidt rundt og snuser. De har brutale lommelygter med, der nådesløst viser en halvgammel mand i jakke og hat nede i en kældernedgang, hvor man har søgt ly og tænker på at sove lidt.

Det må man jo ikke, altså; det er forbudt.

Han forsøgte alligevel at få den snor strammet, måske det ville lune lidt. Ved at famle med snoren kom han til at tænke på den mand, der havde hængt sig forleden ... Men det kunne han nu ikke tænke sig til alligevel, hvor svært det end var ... Nå, livet hænger man ved, det gør man ...

Han var en sjov lille mand med hvidt uldhår og et professor-tænksomt ansigt, lune og fiffige øjne; hans hvide hår og skæg var ærværdigt. Han havde næsten hvide øjenbryn og en lille kuglet næse, rød og munter. I lommen havde han sin sangbog.

Med sange, han selv havde gjort eller hørt og skrevet op.

Ved træ er der nu altid lidt lunhed, stenmure er så bare og kolde. Men han havde nu kun træ i ryggen, døren altså, og sten på siden, så han måtte vende sig nu og da, når han blev kold på den side, der vendte mod muren; derfor stod han snart med næsen op mod gaden og snart ind mod døren.

Lægge sig ned kunne han ikke, trappestenene var både for smalle, korte og kolde; han måtte stå op hele natten, men det var han jo også vant til.

Denne kældertrappe var hans. Han passede godt på den! Han var ikke så dum som lige i begyndelsen, da han så, hvor han boede, og så kom og opdagede, at en anden havde hugget pladsen. Og god til klammeri var han ikke, så han var bare lusket af og havde været ked af det.

Men nu!

Hvor sover du hen af?

Å, svarede han forsigtigt, rundt omkring.

Han var blevet klog. Han smilte indvendig, når han svarede: Å, rundt omkring ...

Alligevel var han altid lidt ængstelig, når han gik hen til sin kælder om natten, og tænkte bange:

Der er vel ikke en, der har nappet den fra mig?

Han gik langsomt ned ad trapperne, holdt forsigtigt for sig med hænderne; han var jo gammel, det kunne han ikke nægte, og så ikke så godt mere. Gudskelov, sagde det altid i ham, når han opdagede, at der ingen var.

Han ville så nødig miste den plads.

Det var en gammel kældernedgang, lidt dybere end almindeligt, og derfor rar og lun. Det var heller ikke uden for en gadelygte, der både gjorde det så lyst, at man lettere kunne ses oppefra, og generede en, når man ville sove, og ligesom gjorde det lidt koldere ...

For når man er ude om natten, så synes man altid, at det er koldere der, hvor der er lyst, og ligesom lunere i mørket.

Det var heller ikke i en befærdeet gade, hvor der kom politi regelmæssigt, og det var langt bedre end hans gamle sted bag statuerne ved Marmorkirken; der trak det sådan. Og regnede lige ned på ham.

Her var han næsten ligesom inde; han havde så omtrent lidt tag over sig og vægge på begge sider i krogen.

Det var skam en heldig plads, den her.

Gid han måtte beholde den!

Der var så mange, der havde det sådan ... Og ingen tog hensyn mere ... som da han var ung ...

Nu lykkedes det ham at få snoren strammet lidt; han bildte sig ind, at det lunede, han havde jo jakker på, men ingen skjorte, kun uldtrøje ... Men han klagede skam ikke. Folk var gode mod ham; det var de.

I fattigkvartererne er folk altid gode af sig, for de ved, hvordan det er.

Det begyndte at sne, og det sneede ned i kælderen, hvor den gamle mand stod; han smøgede kraven op, trak hatten, en mærkelig hat, lidt ned over panden og skærmede og skuttede sig mod sneen.

Han stod troligt og ventede på søvnen, vant til at måtte vente længe på den.

Han trippede forsigtigt med sine små fødder, passede på, at han ikke gjorde støj. Han stod også og løftede lidt på skuldrene, ikke, at han klagede sig over den gode plads, men det var jo koldt. Koldere end i går nat, synes han.

Øjnene havde han lukket i.

Han smilede.

For i går havde han set en stor plakat, spændt ud mellem huse på selve strøget. Med store, sorte bogstaver stod der:

DENNE AFTEN MÅ INGEN SULTE!

Han havde forstået det sådan, at han måske den aften, juleaften altså, fik lidt varm biksemad og lov til at sidde inde et varmt sted noget af natten.

Nedenunder stod der:

Glem ikke de fattiges jul!

Måske han ville få lov til at sidde et varmt sted lige til klokken tolv! Så var resten af natten da ikke så lang.

For hele natten kan man jo ikke være inde, selv om det er jul. Det er ligesom med de stuer, de har for de hjemløse; man må være der noget af natten, men de lukker tidligt. Så nu lukkes der, siger de, nu må De gå.

De siger dog ikke: "Gå hjem".

Og så går de hjemløse hjem til kældergangene, oplagspladserne, byggeskurene, banevognene, og hvor de nu ellers holder til ...

Til de kommer, hundene, og opdager dem ...

Den lille mand tænkte bittert på hundene.

At de jager mennesker med hunde!

Den lille mand med det milde og kloge ansigt, – han anede ikke, at han lignede Anatole France*, – smilede med lukkede øjne og glædede sig alligevel til den aften, da ingen må sulte.

Den ene aften.

Sneen havde allerede lagt et hvidt lagen over ham og hans seng.

*kendt fransk forfatter

fra Bisser, Hasselbalch 1966

Der er 6 spørgsmål. Sæt **1 kryds** ved hvert spørgsmål

Den gamle mand glæder sig over, at det bliver juleaften, fordi

- han skal være hos sin familie
- han ikke skal sove ude julenat
- politiet lader ham være julenat
- ingen må sulte juleaften

Den gamle mand står op i kældernedgangen, fordi

- der ikke er plads til at ligge ned
- han skal være parat til at løbe, hvis politiet dukker op
- han er bange for at fryse ihjel, hvis han lægger sig
- der er fugtigt

Han overnatter i kældernedgangen, fordi

- han er smidt ud hjemmefra
- han er efterlyst af politiet
- han er hjemløs
- en anden har hugget hans plads på bænken i parken

Når han står i kældernedgangen om natten, vender han sig af og til om. Det gør han, fordi

- der kommer mere varme fra døren end fra muren
- han bedre kan holde sig skjult for politiet
- han bliver nødt til at ændre stilling for ikke at falde i søvn
- han nyder duften af mad fra køkkenet

Engang havde en anden taget hans kælderplads, og han

- måtte smide den anden væk med vold
- skælde den anden ud til han forsvandt
- luskede bare sin vej
- fik en kammerat til at støtte ham i, at det var hans plads

Når han er på et hjem for de hjemløse, bliver han ved lukketid

- smidt brutalt ud
- pænt bedt om at gå
- bedt om at gå hjem, da de lukker
- enig med sig selv om at gå, før han bliver smidt ud

Tekst 5

I artiklen *Når bomuldsfælden klapper* er der indsat nogle parenteser, der indeholder 4 ord/udtryk. Understreg det ord, der giver den bedste mening.

Når bomuldsfælden klapper *af Jørgen Ullerup*

Globalisering

Det er ikke bomuldsproducenterne i Mali, der scorer kasse, når et par jeans i Europa sælges for 1000 kr. Men en gruppe kvinder er i færd med at vise vejen ud af problemerne. Svaret er økobomuld.

Håndtrykket er fast, og næven, der trykker, er hård som elefanthud. 40-årige Dramane Sidibé er netop vendt hjem fra sin blomstrende bomuldsmark, og han er ikke tilfreds.

"Vi er fanget i en fælde. Priserne på bomuld er slet ikke høje nok til, at vores forretning kan løbe rundt. Vi kan ikke konkurrere på verdensmarkedet, fordi USA's regering giver amerikanske producenter enorme tilskud."

Sammen med 13 andre fattige bønder i landsbyen i det sydlige Mali har Dramane stiftet et kollektiv, der sælger høsten til det nationale bomuldsselskab, CMDT. CMDT fastsætter prisen, leverer såsæden og sørger for de nødvendige kreditter. Men når den tre måneder lange høst er overstået med håndkraft i januar, er indtægterne stort set kun i stand til at (vælte, dække, afholde, koste) udgifterne.

Bomuldsproducenterne får 165 afrikanske francs (ca. 1,65 kr.) pr. kilo, og Dramane er kun i stand til at producere 3,2 tons på sine tre hektarer. Det efterlader en gevinst på under 3.500 kr., når udgifter til gødning og sprøjtemidler er trukket fra. Og af det beløb går en stor del til at betale de 12 pct. i rente, som banken kræver for at lægge (om, hen, væk, ud) til produktionen.

"Problemet er, at prisen afgøres af verdensmarkedet og ikke i Mali. Og selv om vi har ret til at eksportere, er det umuligt at gøre det til en ordentlig pris, når vi bliver udkonkurreret af (afgiften, støtten, prisen, eksporten) i de rige lande," siger Dramane.

Ond cirkel

For bønderne i Mali er det en ond (bomuld, mand afgrøde, cirkel). For de er i realiteten pisket til at dyrke bomuld, hvis de vil have kredit til at købe gødning, som også skal bruges til den produktion af majs, der skaffer dem grød på bordet.

Derfor er bomuld et politisk sprængfarligt emne. Den vattede afgrøde, der i indeværende år ventes at give 530.000 tons, er sammen med guld Malis vigtigste (importvare, forbrugsvare, eksportvare, bomuldsvare).

Mali går til præsidentvalg i foråret 2007, og selv om ingen kandidater foreløbig ser ud til at kunne true præsident Amadou Toumani Toure, udgør de 175.000 bomuldsproducenter en reel magtfaktor i det enorme land med små 14 mio. indbyggere.

Bomuldseksporten er desuden vigtig for den nationale økonomi. Den er i forvejen hårdt presset, bl.a. fordi krigen i Elfenbenskysten har sendt tusindvis af maliske gæstearbejdere hjem uden arbejde.

De aktuelle forhold i bomuldsindustrien betyder, at mange producenter leder efter alternative (processer, problemer, produkter, profiler).

Dramane Sidibe overvejer grøntsager, der kan afsættes på det lokale marked, og han overvejer også at gå over til økologisk dyrket bomuld.

Bio-bomuld

Det er der stadig flere, der gør, for en stigende efterspørgsel ikke mindst blandt europæiske (forkæmpere, forbrugere, forvaltere, forbilleder) sikrer her en langt højere pris. Som i så mange andre forhold i Afrika er det i Mali kvinderne, der viser vejen. "Prisen på bio-bomuld stiger hvert eneste år. Så selv om vi kun høster halvt så meget som på en traditionel mark, kan vi (arbejde, miste, tjene, fortjene) mere. For vi har ikke udgifter til hverken kunstgødning eller pesticider, og vi behøver derfor ikke optage dyre lån. Vi er ikke afhængige af bankerne," fortæller 50-årige Yvette Cisse.

I en nabolandsby (dyrker, henter, sælger, køber) hun to hektarer med økologisk bomuld, og for hvert kilo får hun 272 afrikanske francs eller langt over 50 pct. mere end for et kilo af den traditionelle bomuld.

Bæredygtig handel

Andre kvinder i landsbyen har fulgt eksemplet, og i stedet for at sælge til CMDT, handler kvinderne med en økologisk forening i Mali, Mobiom, der sælger videre til miljøbevidste (afstande, afhængige, afholdende, aftagere) i Europa.

"Stadig flere i Europa bliver interesseret i bæredygtig handel og økologisk produktion. Det kan blive Malis chance. Foreløbig (udvikler, udvisker, udhviler, udtjener) vi dog kun økologisk bomuld i tre egne af landet, og indtil videre dækker vi kun omkring 1.000 hektarer. Men tallet stiger år for år," siger en landbrugstekniker i landsbyen, Brehima Keita.

fra Jyllands-Posten 01.10.2006